

AYDINLANMACI KİMLİKLERİN İFLÂSİ VE TÜRKİYE ÖZELİNDE YENİ BİR METAFİZİK DOLAYIM¹

Muhammet ÖZDEMİR²

Yavuz TOPKAYA³

ÖZ

Bu çalışmada Türkçe düşüncenin kaderi ve Türkiye'nin geleceği soruşturulmaktadır. Söz konusu bağlamda felsefi bir zeminden hareket edilmekte ve metafiziksel temeller eleştirilmektedir. Felsefe veya metafizik Varlık üzerine düşünmenin bir yoludur. Metafizik sayesinde Türkiye'de yaşananları farklı bir tarzda ele almak mümkündür. Bu kapsamda Türkçe düşüncenin mevcut pratikleri değerlendirme referansı olarak aydınlanmaya müracaatta bulunması reddedilmektedir. Bunun yerine 'gerçek Türkçe ihtiyaçlar'dan hareket edilmesi gereği önerilmektedir. Türkçe düşüncenin anlam zemini bir milliyet ile sınırlı değildir. Burada makuliyet, Türkçe ihtiyaçları temin etmek olarak karşılanmaktadır. Böylece bu çalışmada Türkiye ve Türkçe düşünce için yeni bir arka plan girişiminde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Türkçe Düşünce, Aydınlanma, Metafizik, Gerçekçilik, Gereksinim.

FAILURE OF IDENTITIES OF ENLIGHTENMENT AND A NEW METAPHYSICAL FRAME IN THE SPECIAL OF TURKEY

ABSTRACT

In this study, it was investigated the destiny of Turkish thought and the future of Turkey. In this frame, it is moved from a philosophical background and the metaphysical foundations are criticized. Philosophy or metaphysics is the way of thought on Existence. It is possible to examine experiences in Turkey thanks to the metaphysics. In this extent, it is rejected that Turkish thought turns to Enlightenment as a reference. However the necessity

¹ Bu çalışma, "Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu: Değişen Dünyada Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitiminde Yeni Yönelimler ve Sorunlar" (20-22 Nisan 2012) adlı uluslararası bir kongrede sunulmuş bildiri metninin gözden geçirilmiş ve eklemeler yapılmış bir halidir.

²Dr., Araştırma Görevlisi, Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, muhammetozdemir33@yahoo.com

³Araştırma Görevlisi, Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Eğitimi, yavuz_topkaya@hotmail.com

of moving from real Turkish needs is proposed. The mean background of Turkish Thought is not limited with a nation. Here rationality means the procure of the Turkish necessities. So in this study, it is attempted to have a new background for Turkey and Turkish thought.

Key Words: Turkey, Turkish Thought, Enlightenment, Metaphysics, Realism, Necessity.

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilimlerin ve özel olarak felsefenin bağımsız serüveninde Türkiye özelinde metafizik bir sorunlaştırmada bulunmaktır. Felsefe ve özel olarak metafizik, varlık üzerine konuşmak olarak anlaşılmaktadır. Daha açık bir deyişle, insan olmanın varoluşsal ve bilişsel tüm temelleri öncelikle felsefenin ve metafiziğin kapsama alanına girmektedir. Varlığı varolmak bakımından ele alan metafizik, varlığı mantıkileştirerek kavramlara yükler ve sonra da kavramlar arası çözümlenmelerle varlığı, insanı, bilgiyi, ahlakı ve toplumsal ortaklıkların tümünü yeniden şekillendirmeye çalışır. Bir insan varlığı yekûnu olarak Türkiye'nin modernleşme sürecinde tecrübe ettikleri ve hâlihazırda yaşıyor olduğu deneyimler, yeni bir metafiziksel dolayımın gerekliliğini dayatmaktadır. Türkiye'nin oryaya koyduğu olgusal görünüm, daha önce alışılmamış felsefi içerimlere göndermede bulunmaktadır. Bu nedenle burada varlık, insan, bilgi, ahlak ve politikanın yeniden tanımlanması gerekmektedir. Oryantalist bir etkilenme tarzı olarak aydınlanma deneyiminden edinilenler, Türkiye'nin kendi özgül bağlamlarına herhangi bir şekilde uyum sağlayamadığı gibi, bir takım şizofrenik insan biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum, Türkiye'nin insanların kendi deneyimlerini anlamlandırma ölçütlerinin ancak Türkiye'nin kendisinden üretilebileceği gerçeğini göstermiştir. İşte bu çalışma, bu saptamayı mümkün olan en radikal tarzda sorunlaştırmayı ve söz konusu bağlamın entelektüel gereksinimlerini yeniden tartışmayı önermektedir. Bunun sonucu, yeni bir metafiziksel dolayım olan ivedi gereksinimdir. Bu nedenle burada Türkçe düşünmenin ve Türkçe kültürün mümkün olduğu kadar bu coğrafyaya özgü bir renginin bulunması gerektiği, birey olma ve toplumsallaşmayla ilgili aktüel sorunların ancak bu şekilde çözümlenebileceği savlanmaktadır. Burada Türkçe ile göndermede bulunulan dil ve kültür temelini belirli bir ırkı kastetmediği ihtiyatla belirtilmesi gereken bir noktadır.

Bu çalışma, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu metafiziksel dolayım odaklanırken öncelikle kendi kavram haritasına göre bir sorunlaştırmada bulunacak ve oryantalizm ile aydınlanma fenomenlerinden başlayarak felsefenin, politikanın ve başka sosyal bilimlerin alanlarına girecektir. Metafiziksel sorunlaştırmalar, ilk etapta genel itibariyle bir deneme olarak olgusallaştıklarından, bu çalışmanın da bu tür bir maluliyeti bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmada, insanların kültürel olarak taraf olmadıkları bir meselede salt akli bir zemine güvenmeleri halinde herhangi bir türden tüm delillerin birbirine denk olacakları ve aklın daima nötr olarak kalacağı varsayılmaktadır. Gazzâlî'nin İslâm kültürleriyle diğer kültürler için belirlediği, ayrıca Paul Feyerabend'in de, postmodern eleştiriler arasında bilimsel ve kültürel çözümler için belirlediği söz konusu nokta, burada metodolojik olarak sahiplenilmektedir (Gazzâlî, 1939: 122-136; Feyerabend, 1999: 271). Böylece çalışma, Türkiye'deki kültürün gereksinimleri dışında tartışılmaz herhangi bir olgusal göndermenin mevcudiyetini reddetmektedir.

2. ORYANTALİZM VE TÜRKÇE DÜŞÜNCE

Türkiye'de akademik ve entelektüel çalışmaların en önemli sorunu oryantalizmdir. Bunun olgusal gerekçesi, Türkçe düşüncenin kendine ait herhangi bir ölçütünün ve istikametinin bulunmamasıdır. Kıta Avrupası ve Kuzey Amerika'da başkalarının deneyimlerine bağlı olarak üretilen toplumbilimsel ve felsefi ölçütler Türkiye'ye alınılanırken, herhangi bir şekilde bu ülkenin insanların özgüllükleri göz önünde bulundurulmamaktadır. Böylece aydınlanma dilleri olarak İngilizce, Fransızca ve Almancaya görelilemiş bir Türkçe düşüncenin varlığından söz edebilmekteyiz (Yavuz, 2002: 53-57). Daha önce Osmanlılar döneminde Arapça ve Farsçaya göreliliği bir müşkil olarak kabul edilen bir özgüllüğün hâlihazırda aydınlanmaya göreliliği bir sorun olarak algılanmazken, bu durumun farkında olanlar büyük bir karamsarlık içerisindeyler. Bu yönüyle Türkçe düşüncenin Kemalist ve sol yorumlarının da oryantalist bir istikamette olgusallaştıklarını tespit etmek yerinde olacaktır (Yavuz, 1998: 91-99).

Oryantalizmi, Kıta Avrupası ve Kuzey Amerika'nın birlikte yarattıkları bir dolayım olarak Batı'nın, Doğu'yu ve özel olarak İslâmiyet'i tanımak üzere üretmiş oldukları bilgi içerimlerinden fazla bir şey olarak anlamak gerekmektedir. Çünkü Batı, bu bilgiyle Doğu'yu ve İslâmları hükümler altına almayı hedeflediği gibi bundan fazla olarak bu edilgen

insanlar, daha sonra kendilerini Batı'nın onları resmettiği çerçevede kabul etmeye eğilimli olmuşlardır (Rodinson, 2002: 171-188). Bunun açık gerekçesi, aşağıda temas edilecek olan güç-hakikat ilişkileridir ve Michel Foucault, Talal Asad ve Bryan S. Turner gibi bazı akademisyenler bu noktaya özenle dikkat çekmişlerdir (Foucault, 2011: 57-82; Asad, 2007: 163-170; Turner, 2003: 134-145). İlk defa Edward William Said sayesinde popüler bir eleştiri çerçevesi kazanan oryantalizmin, yeni dönemde Türkçe ve diğer Doğu dillerinin sosyalbilim içeriklerini belirlemede olduğunu tespit etmek gerekmektedir (Bulut, 2004). Buna göre oryantalizm, Doğuluların, bunlara hiç faydası olmayacak şekilde tanımlandığı ve bu tanımların daha sonra Doğulular tarafından benimsendiği her türlü entelektüel etkinliğe göndermede bulunmaktadır. Burada bilgi medeni bir ihtiyaçtır ve medeni olmayan Doğuluların ihtiyaç duydukları bilgiler Batı tarafından var kılınmaktadır (Said, 2000: 43-68). Böylece Türkiye ve Türkçe düşünce açısından bir çeşit oryantalizm çetelesi hazırlamak gerekmektedir. Osmanlıların son dönemlerinden itibaren modern Türkiye'nin kuruluşuna değin devam eden düşünsel arayışlar, ıslahatlar ve devrimler, oryantalist bir nitelikte olgusallaşmıştır ve hâlihazırda çözümlenemeyen bölgesel tüm sorunlarda öncelikle oryantalist zeminin mevcudiyetini göz önünde bulundurmamak gerekmektedir (Kara, 2003: 198-238).

Burada çalışmamızın önemli bir hareket noktasını oluşturacak şekilde Türkiye'nin öncelikli sorunu, deneyimlerle düşünceler arasında şizofrenik bir konumlanma biçiminin bulunmasıdır. Türkiye'deki insanların yaşam dili Türkçe iken yaşanılanları anlamlandırma dili Türkçe değildir. Daha açık bir deyişle, Türkiye'nin okuyan insanları ve onları takip edenleri, aydınlanma dilleriyle düşünmekte ve tavır almakta, bu arada kendi yaşadıklarının özgül doğallığıyla aydınlanmanın elverişli kıldığı doğallıklar arasında kalmaktadır. Bunu sağlayan her durumda özne, yaşadıklarını paranteze alarak Batı'ya göre yaşanması gerekenlere önkoşullanmakta, bu da söz konusu coğrafyanın deneyimlerine yabancılaşmayı ve burayı inkâr etmeyi öngerektirmektedir. İnsanlar kendi yaşadıklarından çok Batı'da yaşanılanlara değer vermekte, bu durumda varoluşun ve düşüncenin temel kıstası bir başkası olmaktadır (Özel, 2011: 79-81). Böylece insanlar kendi özgüllüklerine güvenerek iletişimi bu deneyimlerin olanaklı kıldığı bir dil üzerinden yapmak yerine aydınlanmacı iletişim aygıtlarına güvenmekte ve bir diğerini anlama ve anlamlandırmalar her defasında öznelerin kendilerine yabancılaşmalarını tetiklemektedir. Modern Türkiye'nin cumhuriyet ve bilim

tartışmalarını, son zamanlardaki demokrasi ve özgürlükler tartışmalarını bir de bu zeminden anlamaya çalışmak gerekmektedir. Özneler demokrasi veya özgürlük gibi bir takım kavramları ve dünyaları sahiplenirken veya bunlara karşı çıkarken, öncelikle bunların muhtevalarının ne olduğu ve kendi deneyimleriyle nasıl bir irtibata sahip bulunduğu noktasından değil, bu coğrafyada öteki olarak kurduğu dünyaların üzerinde nasıl bir iktidar ve rant elde edebilir noktasından hareket etmektedirler. Bu nedenle Asya Tipi Üretim Tarzı'nın reel karşılığını Osmanlı yeniçağında değil, günümüzde aramak gerekmektedir. Bu bakımdan Karl Marx haklı olabilir: “Onlar kendilerini temsil edemezler, temsil edilmeleri gerekir” (Said, 2006: 350).

Oryantalizmle Türkçe düşünce arasındaki irtibatları daha somut anlayabilmek için bir takım örnekler vermek mümkündür. Türkçenin 1928 yılında yaşadığı harf inkılâbı, Türk dilinin ve tarihinin 1931 ve 1932 yıllarında geçirdiği devrimler, bir ulusun aydınlanmaya göre yaratılmasıyla ilgili politik tercihlerdi. Böylece aydınlanmaya çıkmayan düşüncelerin bir dil ve tarih içerisinden devşirilmesi daha ilk etapta önlenmiş oluyordu. Bir dilin grameri, onun içerisinde düşünülebileceklerin tamamının bir a priorisi olduğuna göre, harf inkılâbı, dil ve tarih devrimleri, bilinçli olarak veya olmayarak bir hesaba göre yapılandırılmıştır (Foucault, 2006: 417; Şavkay, 2002). Kuşkusuz bunların hedefi, Türkiye'nin öncelikle aydınlanması değildir. Bu devrimlerden sonra Türkiye'deki İlahiyat, felsefe, tarih ve diğer insan bilimlerinin nasıl etkilendiklerini tartışabiliriz. Sözelimi İslam felsefesi, felsefe tarihinden çıkarıldı ve Büyük Selçuklular ve Memlûklerle ilgili çok fazla çalışma yapmak olanaksızlaştırıldı. Nizâmülmülk ve Sultan Baybars Bundukdârî üzerine herhangi bir doktora çalışmasının hala yapılmamış olmasının rastlantıyla açıklanmaması gerekmektedir. Bu noktada Mustafa Kemal Atatürk'e ait olan *Nutuk*'un içeriği, bu örnekleri yeni bir dolayım ile çözümlenmek bakımından faydalı olabilir. Çünkü burada yeni ulus devletin kuruluşu, yeni rejimin kurucu iradesinin stratejisi olduğu gibi anlatılmaya çalışılmaktadır. Bu bakımdan *Nutuk*'un içeriğinin aydınlanmaya göreliliği bir hakikat normu olarak kabul etmiş bulunduğunu belirtmek gerekmektedir (Atatürk, 2007: 649-650).

Şimdi Türkçe düşüncenin modern varlığının edilgen bir karakterinin bulunduğunu ve burada etkin olan sürecin oryantalizm olduğunu tespit etmemiz gerekmektedir. Durumun böyle olması herhangi bir art niyete dayanmamakta, yeryüzündeki başka evrensel

dolayımından beslenmektedir. Bundan sonraki başlığımızın muhtevası bu konuda açıklayıcı olacaktır.

3. GÜÇ-HAKİKAT İLİŞKİSİ VE TOPLUMSAL GEREKSİNİMLER

Modern Türkiye'nin, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren neden edilgen koşullarda teşekkül etmiş olduğu ve Türkçe düşüncenin neden yeterince öznel bir karakter edinemediği sorusu önemli bir sorudur. Fakat bu sorunun cevabı, hep dile getirile geldiği gibi art niyetli bir modernleşme süreciyle ilişkili değildir. Bu sorun, bilinçsiz bir modernleşme arzusuyla da ilişkili değildir. Toplumsal yaşamda art niyet veya bilinçsizlikten daha fazla etkili olabilen yapısal kanunlar bulunmaktadır (Arslan, 2009: 44). Bu kanunlardan birisi ve modernleşme uzmanlarının en çok göz ardı ettikleri nokta, güç ile hakikat arasındaki ilişkidir. Ortaçağ İslâm toplumlarında Gazzâlî'nin dikkat çektiği noktaya, daha sonra modern dönemler için farklı bağlamlardan Friedrich Nietzsche, Michel Foucault ve Arif Dirlik dikkat çekmişlerdir.

Gazzâlî'nin *el-İktisâd fi'l-İtikâd* adlı eserinde belirttiği gibi, insanların çoğunluğunun ortak eğilimine göre, felsefi, bilimsel veya toplumsal doğrular, herhangi bir şekilde araştırılıp üzerinde düşünülüp de ikna olunarak sahiplenilmezler. Bunun yerine etnik, kültürel ve dini bakımdan insanlar hangi zeminde bulunurlarsa bulunsunlar, öncelikle kimin başarılı ve güçlü olduğunu incelerler. Başarılı ve güçlü olanların doğrularının genellikle doğru olarak kabul edilmesi, insanlığın tamamında rastlanılan bir olgudur. Bu nedenle Gazzâlî İslâmiyet'in yayılışında kimse kılıç zoruyla Müslüman edilmese bile yine de insanların bu kılıçların gücünü gözeterek Müslüman olduklarını belirtir (Gazzâlî, 2008: 75). Friedrich Nietzsche toplumsal durum ve ahlak üzerine konuştuğu eserlerinin çoğunda Gazzâlî ile aynı zeminde buluşmaktadır. Nietzsche, ahlak ve adalet beklentisi konusunda özellikle Katolikleri ve solcuları eleştirir ve bunların samimiyetlerinden şüphe eder. Ona göre ahlak, edilgenlikte geliştirilen kurnazlıkların bir çeşit maskesidir ve zayıfların erdem tasvirlerine güvenmemek gerekir. En çok ahlaktan söz edenler, onu en çok istismar edenlerdir ve ahlaki doğruları belirleyen şey, zayıfların güç stratejileridir (Nietzsche, 2010: 39-69). Nietzsche'nin burada altını çizdiği nokta, din, ahlak veya ideoloji üzerine üretilen anlatılarda ve talep muhtevalarında genelde güçlülerin durumunun göz önünde bulunduruluyor oluşudur. Burada bizi ilgilendiren nokta, her iki düşünürün, toplumsal dokunun şekillenişinde güce merkezi bir

yer veriyor olmalarıdır. Gazzâlî gücü kutsamadığı gibi Nietzsche de ahlaki doğrulara karşı değildir; fakat insanların genel karakteristiği bu ikisinin sitemli bir tasvirde bulunmalarını intaç ettirmiştir. Michel Foucault, daha başka bir bağlamdan aynı konuya değinir ve bilgi ile iktidarın birbirini zorunlu olarak içerdiğini belirtir. Bu yazar, modern dönemleri kritik ettiği eserlerinde felsefe, bilim ve herhangi bir türden insanlık yapıntılarını iktidardan bağımsız ele almayı reddetmektedir. Bir dönemde herhangi bir şey bilginin konusuysa veya bir doğru ancak belirli bir muhtevayla kabullenilebiliyorsa, bunun nedeni ne doğrunun karakteridir ne de insanların hakikat meraklarıdır. Güçlü olanlar bilgiyi güçlerinin bir gereği olarak yapılandırır ve politik bir araç olarak kullanırlar (Foucault, 2011: 207-226). Foucault'un bu yorumu iktidarın ve bilimin eleştirilmesi olarak anlaşılabilirse de, aynı zamanda insan karakteriyle ilgili bir saptama olarak da okunulabilir. Buna göre, Foucault iktidarın hakikat kaygısından hareket etmediğini ve bilgi insanların aslında gücü yeniden yapılandırdıklarını anlatırken, genel insan karakterinin samimi hakikat kaygısına ilişiksiz kaldığı tespitinde Gazzâlî ile benzeşmektedir. Hiç şüphesiz aradaki bu benzerlikler şaşırtıcı değildir. Çünkü Arif Dirlik de oryantalizm eleştirilerini ve özellikle üçüncü dünya söylemlerini eleştirirken aynı zeminde yer almaktadır. Yine farklı bir bağlamdan aynı zeminde yer alan başka bir yazar olarak Arif Dirlik, üçüncü dünyanın mağduriyet söylemlerinde hissedilen edilgenliğin zayıf insanların kaderlerinde bir değişikliğe yol açmamış olmasından yakınmaktadır. İngilizce yazan bu yazar da, bilgi ile iktidar arasındaki ilişkilerin varlığından yola çıkılarak üretilmiş olan söylemlerin, aslında bir hakikat kaygısından değil, ancak edilgenliğin verdiği memnuniyetsizlikle ortaya konulmuş olduklarını öne sürmektedir (Dirlik, 2010: 72-94, 247-268). Bu yazarların ortaklaştıkları zemin, güç sahiplerinin doğrunun veya hakikatin belirlenmesinde edindikleri ayrıcalıklı konumdur. Biz bunu bir çeşit “güç-hakikat birlikteliğinin” saptanması olarak yorumlamak eğilimindeyiz. Çünkü Arif Dirlik'in de belirttiği gibi, kültürel bağımsızlığa saygı bekleyen öznelere, kendi kültürleriyle kastettikleri de aslında kendilerini ezenleriyle yaşadıkları ilişkilerden bağımsız düşünülemez. Yani her halükarda doğru veya hakikatle ilgili mümkün tüm dolayimler gücün belirlediği bir dünyada olgusallaşmaktadır.

Biz güçle hakikat arasındaki bu ilişkinin modern Türkiye'nin tavır alışını ve Türkçe düşüncenin edilgenliğini belirlediğini varsayıyoruz. Bunu böyle belirlememizin iki temel

gereksesi bulunmaktadır: Birincisi, Türkiye coğrafyasını modernleşmeye iten temel saik, bir hakikat kaygısı olmayıp öncelikle güçlülere benzeme arzusunun burada merkezde bulunmasıdır. İkincisi ise, Türkiye coğrafyasına ait olmayan deneyimlere bağlı olarak üretilen insani yapıntıların, felsefe, bilim ve modern kurumların, sadece onlara benzemek için alıntılanması ve Türkçe düşüncenin bu bakımdan daima edilgen oluşudur. Türkiye'deki tüm düşünce içerimleri ilginç olmayan bir tarzda hep dışarıdan alınmıştır. Modern öncesi döneme gönderme yaptığını savlayan Müslüman dindarlar bile kendilerini yine modern bir kavram olan muhafazakârlıkla tanımlama eğilimindedirler. Bu noktada Türkçe düşündüğünü iddia eden insanların aslında aydınlanma dilleriyle düşünmeye çalıştıklarını kabul etmeleri gerekmektedir. Buna göre güçten ve gücün yarattığı dolayımından bağımsız bir düşünme, felsefe, bilim, kurum veya hakikat bulunmamaktadır. Bu tespit yapıldığı takdirde Türk modernleşmesinin ve hâlihazırdaki bazı sorunların temel saiklerini anlamak daha az zor olacaktır.

Burada temas edilmesi ve değerlendirilmesi gereken bir konu da Türkiye'nin kendine özgü toplumsal gereksinimleridir. Biz bu gereksinimlere Türkçe gereksinimler, modernleşmeyle alınılan yapısal içeriklere de aydınlanmacı gereksinimler diyeceğiz. Bu bağlamda ilk elde Türkçe yaşadığını düşünen insanların, öncelikle Türkçe gereksindiklerini; ama bu gereksinimi kapatmaya çalışarak aydınlanmacı bir tavırla gereksinmeye alıştırdıklarını söyleyebiliriz. Bunun anlamı şudur: İnsanlar Türkçe yaşamaya; ama aydınlanma dilleriyle iletişim kurmaya çalışmaktadırlar. Sözelimi Türkiye'de kadınların, Kürtlerin, dindar insanların ve modernist olmakta ısrarcı davranan seçkinlerin yaşadıkları sıkıntılar, özgürlükler ve demokrasi ile ilgili sıkıntılar değildir. Çünkü bu sıkıntıların mevcudiyetini önkoşullayan etkenlerle özgürlük ve demokrasi taleplerinin mevcudiyetlerini önkoşullayan etkenler herhangi bir tarzda benzeşmemektedir. Fakat güçlülerin dünyasında edilgenler böyle bir dili benimsedikleri için, hem güç dolayımının bilinçli politikaları hem de insanların ortak eğilimlerinin genellikle bu yönde oluşu nedeniyle Türkçe düşünce de böyle bir iletişimi ve gereksinme duygusunu benimsemektedir. Böylelikle varoluşu postkolonyal sürecin izlerini taşıyan Türkçe sorunlar, kendi geçmiş bağlamlarından tamamen koparılmakta, ayrıca bir daha bu bağlamlara dönebilmek imkânsızlaşmaktadır. Türkiye'deki toplumsal sorunların varlığı, farklı bir sömürge dolayımı, güç-hakikat ilişkisi ve temelde

Türkçe bir ahlakın yerleşiksizliğiyle ilgilidir. Ne var ki, zayıf insanların genelde yapıyor oldukları tarzda, burada herhangi bir türden hakikat kaygısıyla hareket edilmediği gibi aslında çoğunlukla küçük insani hesaplar pratiklerin yönünü tayin etmektedir. Türkçe sorunsamıyla aydınlanmacı sorunsama arasındaki uyuşmazlık yerleşik insan karakterinde bulunan samimiyetsizliğe eklenmekte, böylece ortaya hem çözümsüzlük hem de şizofrenik olgusalıklar çıkmaktadır. Şu an toplumsal gereksinimlerimizle ilgili karar verebileceğimiz zeminler, mevcut toplumsal sorunlarımızın zorunlu olarak düşündürtükleriyle sınırlıdır. Yabancılaşma ve ilişiksizlik bu noktada vahimdir. Fakat söz konusu nokta, herhangi bir şekilde karamsar bir nokta değildir. Burada olumsuz olan nokta aslında bütün bu değindiğimiz içerimlerin herhangi bir şekilde göz önünde bulundurulmuyor oluşudur. Çünkü burası, farklı kaygılarla çok farklı muhtevalarla anlamlandırılarak maksadından uzaklaştırılabilecek bir entelektüel kavrayışa göndermede bulunmaktadır. Türkçe düşüncenin temel varlık alanı aslında Türkçe sorunlar tarafından önbelirlenmeli ve burada hakikat öncelikle söz konusu sorunların çözümlerini sağlayacak nitelikte içeriklendirilmelidir. Buradan itibaren gereksinimlerin yapılandırılması sorunu söz konusu olmaktadır. Yeni başlığımızda bunu tartışmamız yerinde olacaktır.

4. GEREKSİNİMLERİN YAPILANDIRILMASI: DİL VE AİDİYET

Burada üç noktayı yeterince tespit etmemiz gerekmektedir. Öncelikle şeyler kendi başlarına ne iyidir ne de kötüdür ve akıl bu konuda tayin edici bir konumda bulunamaz. Çünkü şeyleri anlamlı kılan onların geleneklerden bağımsızlaşamayan akla göre durumlarıdır. İkincisi, akla uygunluk veya makuliyet belirli koşullarda belirli gereksinimlere uygunluk veya onlarla örtüşme olarak kabul edilmelidir. Bu durumda bir veya birçok insanın bireysel ve toplumsal ihtiyaçları onun veya onların makuliyet şartlarını tayin etmektedir. Üçüncü nokta, ihtiyacın açık karşılığı olan “çıkar” kavramına ilişkindir. Bu kavramın olumsuz çağrışımlarını bir yana koyarak kavramın nötrlüğünü ve bize somut bir hareket noktası sağladığını kabul etmemiz gerekmektedir. Böylece bu metnin tüm iddialarının Türkiye’nin ihtiyaç ve gereksinimleriyle, yani Türkçe bir makuliyet ve çıkar döngüsüyle sınırlı olduğunu belirtebiliriz. Rasyonalite dediğimiz kavramın mana muhtevası bundan başka bir şey değildir.

Türkiye’deki mevcut yanlış felsefi ve toplumbilimsel alışkanlıklardan bir tanesi, öznelerin tercüme anlamlarla düşünerek Türkçe olguları bunlara uydurmaya çalışmalarıdır.

Burada aslında reel gereksinimler mümkün olan en son zamana değin sürekli ertelenmektedir. Tercüme anlamlar veya bu anlamlarla ilişkiden başka bir özerklik dolayımı sergileyemeyen eleştirel tutumlar, toplumsal gereksinimlerimizin algılanmasını da yapılandırılmasını da güçleştirmektedir. Gereksinimler, sorunlara göre yapılandırılmalıyken, Türkçede insanlarımız, sorunlarını edinilmiş gereksinimlere göre yapılandırmaya çalışmaktadırlar. Türkiye’de Kürtlerin, Alevilerin, Solcuların ve İslamcılarının olduğu kadar Kemalist düşüncenin de temel açmazları burada belirginleşmekte ve olgusallaşmaktadır. Bu bağlamda kendine göndermeli bir aidiyetten söz edemeyiz. 1980’li yıllardan önce bu ülkenin insanları antikapitalizm/antiemperyalizm savaşı veya kâfirlere karşı cihad yaptıklarını sanarak ABD ve SSCB’nin bölgesel çıkarları için birbirlerini öldürdüler. Günümüzde de birileri diğerlerini başını açıp (türbandan kurtulup) aydınlanmaya, başkaları da bu berikilerini Allah’a inanmaya ve hidayete davet ettiğine göre eski alışkanlıklarımızın devam ettiğini söyleyebiliriz. O halde gereksinimlerimiz psikolojik temellidir, dilimiz Türkçe değildir ve ait olmayı arzu ettiğimiz yer bu coğrafya değildir. Bu noktayı yeniden gözden geçirmemiz gerekmektedir. Bu nokta, varlık sorumluluğunu yeniden sormanın veya unutulmuş bu soruyu yeniden hatırlamanın bir yoludur.

5. POLİTİKALAR

Politikadan anlamamız gereken, yönetim sanatından önce reel toplumsal gereksinimlere koşut belirlemelerle bilinçlilik ölçütünün gözetilmesi olmalıdır. Yani daha önce yaptığımız tespitlere uygun bir bilinç çerçevesi meydana getirmekle ilgili tüm özdenetimli yollar birer politika olarak kavranmalıdır. İkinci olarak, kendi gerçek gereksinimlerine önkoşullanmış bir bilinç çerçevesinin söz konusu sorunlarını gidermekle ilgili atacağı her türden özdenetimli adım birer politikadır. Bu noktayı şimdiye değin yapıla geldiği tarzda doğrudan Türkiye’nin yöneticileriyle de ilişkilendirmemek gerekmektedir. Özdenetimi etkin sürekli pragmatik politikalar üretmek ülkemizin yerleşik bir kültürü ve temel karakteri olmalıdır. Bu, aydınlanma kuramında Immanuel Kant’ın savladığı tarzda daima bir ulusal kahraman çıkarmayla mümkün olacak bir şey değildir (Foucault, 2011: 178-190). Burada farklı bir yurttaşlık anlayışı yaratılmak durumundadır.

Türkiye’de düşünen öznelere öncelikle zihinlerini gerçek yaşama uydurmalı ve tersinden kaçınmalıdırlar. Bir anlamda kastedilen, modernleşme döneminde edinilen faydalı

alışkanlıkların korunması; ayrıca sorunlara sorun katan alışkanlıkların terk edilmesidir. Çağdaş yazarlardan John Rawls'un Batı dünyası için belirlediği bir olgu, Batılı olmayanlar için de geçerlidir. Modern dönemde varlık, bilgi, değer ve hakikat için güvenilir yegâne kıtas ortak insan deneyimleridir ve ortak çıkarlar ile müşterek deneyimlerin verilerinden hareket edildiği takdirde arzu edilmeyen ayrışmaların önüne geçilebilir (Rawls, 2007: 248-264). Türkiye'nin modernleşme döneminde müşterek bir vasıfla edinilmiş tecrübeler, ülkede bir iletişim sorununun bulunduğu; ama bundan önce insanların kişisellikleriyle ilgili bulmadıkları her bir diğerine öncelikle düşmanlaştıklarını ortaya koymaktadır (Georgeon, 2009, 30-32, 57-60). Oysa her insan biyolojik olarak ölmek için, psikolojik olarak da meşgul olmak için yaşamaktadır. Tüm insanların asgari müşterek hakikati budur (Heidegger, 2008: 177-185, 265). Böyle bir ortak doğruda bir araya gelmemek olası değildir. Söz konusu ortak doğru yeterince anlaşıldığında ise Türkiye'de insanların birbirlerinin öznel kamusalıklarına anlayışla yaklaşabileceği görülmektedir. Çalışmamızın başından beri üzerine durduğumuz tarzda, Türkiye için öncelikli olan gereksinimler olarak çıkar veya menfaatlerin temini ve ikinci olarak bunları korumak üzere asgari müşterek hakikatler etrafında dışarıya karşı güç edinmektir. Söz konusu iki noktayı sağlayan öznelerin etnik kimlikleri, cinsiyetleri, dini tasavvurları veya yaşam tarzları önemli değildir. Türkçe düşünce, öncelikle bunları ifade eden bir söz dağarcığı yaratmalı ve mevzubahis olan çerçevede kalarak bu söz dağarcığına uygun ortak düşünceler üretmelidir. En önemli manevi itki, hayatta kalmak gereksinimidir. İkinci olarak bilinçli süreklileştirecek manevi kaynaklara, toplum haline gelmiş bireylerin kendileri karar vermelidir. Hangi manevi oluşum daha merkezi ve nüfusça yoğun olursa, diğerleri onun yeni halini anlayışla karşılamalıdır. Burada her türden iletişimi sağlayan ortak dil, gerçekçiliğe vurgu yapmalıdır ve ahlak zayıfların güce oynama stratejisine dönüşmemelidir. Her türden güvensizlik, mümkün olan en güçlü ana değin ertelenmelidir. Politikalar bireyler arası bir ortak kabul esasına göre müşterek bir zeminde ilerlemelidir. Çalışmamızın savladığı en akla uygun (rasyonel) ve mevcut sorunları çözecek politika (çağdaşlık) bu şekilde ayrıntılandırılabilir. Türkiye'de biyolojik ve psikolojik çıkarların gerçekçi kalmasına özen gösterilmeli, ayrıca söz konusu çıkarların hiyerarşikleşme ve ayrıcalıklaşma riskine karşın tüm ortak önlemler alınmalıdır. Bütün bunlar ortak tasarımı olduğu ve kimsenin bir diğerine göre kendini daha aydın hissetmediği güvenli bir ortamda meydana gelebilir. Türkiye'nin kendi gerçekliğinde buna Türkçe düşünce diyoruz.

Öncelikli ihtiyacı varolmak ve hayatta kalmak olan Türkçe düşüncenin gözetilmesine giden her yol için de yeni bir metafiziksel dolayım yakıştırmasını yapıyoruz.

6. SONUÇ

Bu çalışmada tüm varoluşsal gereksinimlerini gerçekçi bir kavrayıştan çok güç merkezli bir algı anlayışına göre içeriklendiren ve bu anlamda modern Batı'yı yaratan bir gramer olarak aydınlanma düşüncesini merkeze alan Türkçe düşüncenin geride kalan modernleşme sorunları üzerinde durulmuş ve Türkçe varlık evreni için yeni bir noktaya işarette bulunulmuştur. Türkçe varlık evreni ile kastedilen Osmanlı olgusunun bir devamı niteliğinde olması arzu edilen Türkiye coğrafyasının ortak kültürüdür. Mesela söz konusu ortak kültürde aç insanlara merhamet etmeyene düşman olmak için belirli bir etnik yapı, cinsiyet, dini anlayış veya yaşam tarzına sahip olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Tanımın özellikle Türk milliyetini çağrıştıracak tarzda yapılmasının gerekçesi de, Osmanlı kültüründeki müşterek dilde Türkçenin merkeziliğidir. Bunun dışında özel olarak Türk ırkı etrafında ırkçı bir tarih felsefesi amaçlanmamaktadır. İsimlendirmeler çeşitli tarzlarda yapılabilirse de amaç, Türkiye'de yaşayan insanların ortak sorunlarına aldırma etmemeleri ve öncelikle söz konusu sorunlara yoğunlaşarak bunları çözmeye çalışmalarıdır.

Çalışmamızdan çıkan öncelikli netice, Türkiye'deki insanların müşterek ihtiyaçların yeterince farkında olmadıkları ve Türkçe düşüncenin bir karakter haline gelemediğidir. Bununla kastedilen de Türkçe düşüncede, bu ülkenin insanların gerçek sorunlarına eğilerek çözümler üretmeyi temin edecek gerçekçi yolların genellikle denenmemiş olmasıdır. Kabiliyetler ve kusurlar daimi olmayıp arızı olduğundan Türkiye'de düşünen her birey özdenetimli bir bilinçlenme için çabaladığında, ortak gereksinimleri gidermek yönünde bir yola çıkılabilecektir. Dolayısıyla çalışmamızın savladığı kavrayışa göre Türkiye'de varlık, söz konusu ülkede yaşayan insanlar ve onların gerçek gereksinimleri; bilgi, mevzubahis olan gereksinimlerin giderilmesiyle ilişkili her türden içerim; değer, Türkiye'deki insanların birbirlerinin çıkarlarına anlayışlı yaklaşımlarıyla ilgili her türlü insani anlayış ve hakikat ise, Türkçe düşünceyle ilgili bu durumun kendisidir. Çünkü varlık, bilgi, değer ve hakikatle ilgili bütün içerimler, dilsel içeriklerdir ve bunlar insanın hayatta kalmasını sağlayan her türden gönderimi içlerinde barındırmaktadırlar. İletişimin sağlıklı olmasının yolu öncelikle güvenden geçmektedir. Güvenin oluşması için de herkesin önce kendi hesaplarından vazgeçmesi

gerekmektedir. Ötekinin hesabına göre bir stratejiye dönüşüverecek her yeni hesap tekrar bir pişmanlığa neden olacaktır. Bu nedenle Türkçe düşünceyi yeniden yaratacak her yeni birey için özgürlük öncelikle kendi eksiklik ve kusurlarını görebilmek ve onlardan kurtulmak olmalıdır. Burada felsefe ve metafiziğin bir anlamı, varlık üzerine düşünmektir; diğer bir anlamı da bilinçli bir politika geliştirmektir

KAYNAKÇA

- Asad, T. (2007). *Sekülerliğin Biçimleri*, (Çeviren: Ferit Burak Aydar), İstanbul: Metis Yayınları.
- Arslan, A. (2009). *İbni Haldun*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Atatürk, M. K. (2007). *Nutuk*, (Yayına hazırlayan: Ekim Mithat Balkan), İzmir: Ege Yayınları.
- Bulut, Y.(2004). *Oryantalizmin Kısa Tarihi*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Dirlik, A., (2010), *Postkolonyal Aura*, (Çeviren: Galip Doğduaslan), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2. Basım.
- Feyerabend, P. (1999). *Yönteme Karşı*, (Çeviren: Ertuğrul Başer), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2006). *Kelimeler ve Şeyler*, (Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara: İmge Kitabevi, 3. Baskı.
- Foucault, M. (2011). *Bilginin Arkeolojisi*, (Çeviren: Veli Urhan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2011). *Özne ve İktidar*, (Çevirenler: Işık Ergüden, Osman Akınhay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3. Basım.
- Gazzâlî, (1939). *el-Münkizü mine'd-Dalâl* (thk: Cemil Saliba, Kamil Ayyad), Dımaşk : Matbuatu Mektebetü'n-Neşri'l-Arabi, 3. Basım.
- Gazzâlî, (2008). *el-İktisâd fi'l-İ'tikâd*, (thk: Enes Muhammed Adnan Şerafâvî), Beyrut: Dârü'l-Minhâc.
- Georgeon, F. (2009). *Osmanlı-Türk Modernleşmesi*, (Çeviren: Ali Berktaş), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. Basım.
- Heidegger, M. (2008). *Varlık ve Zaman*, (Çeviren: Kaan H. Ökten), İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Kara, İ. (2003). *Din İle Modernleşme Arasında*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Nietzsche, F. (2010). *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*, (Çeviren: Ahmet İnam), İstanbul: Say Yayınları, 4. Baskı.
- Özel, İ. (2011). *Üç Mesele*, İstanbul: Şûle Yayınları, 16. Baskı.

- Rawls, J. (2007). *Siyasal Liberalizm*, (Çeviren: Mehmet Fevzi Bilgin), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rodinson, M. (2002). ‘Oryantalizmin Doğuşu’, (Çeviren: Ahmet Turan Yüksel), *Marife*, yıl: 2, sayı: 3, Konya.
- Said, E. (2000). *Kış Ruhı*, (Çeviren: Tuncay Birkan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Said, E. (2006). *Şarkiyatçılık*, (Çeviren: Berna Ülner), İstanbul: Metis Yayınları, 3. Basım.
- Şavkay, T. (2002). *Dil Devrimi*, İstanbul: Gelenek Yayınları.
- Turner, B. S. (2003). *Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm*, (Çeviren: İbrahim Kapaklıkaya), İstanbul: Anka Yayınları, 2. Basım.
- Yavuz, H. (1998). *Osmanlılık, Kültür, Kimlik*, İstanbul: Boyut Kitapları, 2. Basım.
- Yavuz, H. (2002). “Oryantalizm” Üzerine Bir ‘Giriş’ Denemesi’, *Marife*, yıl: 2, sayı: 3, Konya.